

ماریا ریلکه در هیأت لانوریس بریگه

آیا هدایت «دکترها» را خوانده بود؟

سیده مرادی

علی حاتمی (چهره‌های قرن بیستم ایران)

نویسنده: عباس بهارلو (غلام حیدری)

ناشر: نشر قصه

چاپ اول: ۱۳۷۹

بی تردید عباس‌علی حاتمی یکی از چهره‌های اصلی سینمای ایران است که به نحو بارزی بر آن تأثیر گذاشته است. تأثیر بارز حاتمی بر سینمای ایران به این معنی است که نقش و رنگ ممتاز او بر سینمای ایران از نقش و رنگ اثار سینماگران دیگر متمازی است. او در میان فیلمسازان همنسل و نسل پس از خود مانندی ندارد؛ زیرا از همان آغاز فعالیت فیلمسازی خود در صدد خلق آثاری بود که در سینمای ایران، تقریباً، سابقه نداشت. کمتر کسی که با سینمای حاتمی آشنا است در معرفی او بعنه عنوان یگانه فیلمساز «اصیل» و «اورژیتال» دچار تردید می‌شود.

کتاب «علی حاتمی» تألیف عباس بهارلو از مجموعه «چهره‌های قرن بیستم ایران» است، که بعنوان دفتر دوم، از سوی نشر قصه منتشر شده است. دفتر نخست به بهرام بیضایی تعلق دارد. دفترهای بعدی شامل معرفی نیما و فروغ و سپهri و علوی است که یکی پس از دیگری در حال انتشار هستند.

در بخشی از کتاب «حاتمی» در بحث از تاریخ نگری فیلمساز، که تحت عنوان «مجادله مورخان» به آن اشاره شده، آمده است: «حاتمی روایت نمایشی خودش را از تاریخ معاصر ایران ارائه می‌کرد و اگر لازم بود واقعیت‌هایی را فراموش یا وارونه می‌کرد یا به سکوت از کنار آن‌ها می‌گذشت تا ساختار اثر خود را هرچه نمایشی تر عرضه کند؛ انکار واقعیت واقعی به نفع واقعیت نمایشی.»

کتاب «علی حاتمی» تحلیل جامعی است از حاتمی به عنوان یک فیلمساز صاحب سبک که تصویر دقیق و مستندی از کارنامه فیلمسازی او را به دست می‌دهد. کتاب شامل سالشمار زندگی علی حاتمی و یک نمایه است که جملاً ۱۵۵ صفحه را در بر می‌گیرد.

تجزیه و تحلیل روان خود را ندارد؛ آدمی است که از دنیا پیرامونش جدا شده و شبکه اعصاب حسی و روان‌اش به هم ریخته است. نویسنده نقاش قلمدان را در یک طرح داستانی دنبال می‌کند و او را در حالی که در کلاف سردرگم تخیلات و توهمندیش گم شده، رها می‌کند.

اما رابطه هدایت و ریلکه به این جا محدود نمی‌شود. در سومین صفحه «دفترها» آمده است: و دیگر نامه هم نمی‌خواهم بنویسم چه فایده دارد به کسی بگوییم که دارم آدم دیگری می‌شوم؟... دیگر آشنایی ندارم. پس برای غریبه‌ها، برای آن‌ها که مرا نمی‌شناسند، چه بسا نمی‌توانم چیزی بنویسم. «حالا آن را با این عبارت از نامه هدایت به مصطفی فرزانه (سال ۱۳۲۹) بستجید: «از کاغذ [نامه] و این جور چیزها و حتی از زبان باستان و خط باستانی و خیلی چیزهای باستانی دیگر که به دم ما بسته است عُقم می‌نشینند. کاغذنویسی در زمان مرحوم مادرام سومینیه و شادروان قایم مقام و این جور موجودات پُرچانه و پُرمدعا و خودنمای سوکسه داشته و یک جور اظهار لحیه به شمار می‌رفته». یا با این قطعه از نامه او به جمال زاده در دو سال قبل از آن: «مدت هاست که عادت نوشتمن از سرم افتاده است. خود به خود این جور شده. مثل خیلی requirements [دگرگونی‌ها، تغییرات حاد] دیگر که دانسته یا ندانسته در من انجام گرفته... حرف سیر این است که از هر کاری زده و خسته و بیزارم و اعصابم خردشده. مثل. یک محکوم و شاید بدتر از آن شب را به روز می‌آورم و حوصله همه چیز را از دست داده‌ام. نه می‌توانم دیگر تشویق بشوم و نه دل داری پیدا کنم و نه خود را گول بزنم. وانگهی میان محیط و زندگی و مخلفات دیگر ما ورطه و حشتناکی تولید شده که حرف یکدیگر را نمی‌توانیم فهمیم و شاید به همین علت Spiritemisme [وجود ارواح، رابطه با روح] دروغ باشد، چون اگر راست راستی ارواح می‌آمدند و می‌خواستند با ما رابطه پیدا کنند نه حرف آن‌ها سرمان می‌شد و نه و راجی آن‌ها به دردمان می‌خورد.»

به این گونه تشابهات میان ریلکه و هدایت، باز هم می‌توان اشاره کرد. اما چنان که گفتیم این نشانه‌ها و عناصر مشترک به دو ساختار فکری و ادبی متفاوت تعلق دارند. خاطرات، یا خاطرات مشترک، از نشانه‌ها و عناصر فراوان تشکیل می‌شوند و زمانی اهمیت پیدا می‌کنند که در اینجا ذهن نویسنده، یا هنرمند، انباسته بشوند و آن‌ها قادر باشند صبرپیشه کنند و منتظر تبدیل شوند، آن‌گاه که در جان مان به خون و نگاه و رفتار نمی‌آیند. آن‌گاه که در جان مان به خون و نگاه و رفتار تبدیل شوند، آن‌گاه که دیگر نامی ندارند و از ما جدا نیستند، شاید در ساعتی یگانه، از این میان، نخستین واژه شعری برخیزد و رها شود.» ◇

نژد شاعران و ادبیان و اهل هنر آشنا است. شعر بودلر او را عمیقاً تحت تأثیر قرار داده است؛ بهطوری که می‌گوید: این شعر را از کتابی بیرون آوردم و یادداشت کردم تا به من نزدیک تراویش کرده است. وقتی ریلکه خودش را تا این اندازه وامدار می‌داند و در مقام شاعر و نویسنده‌یی ممتاز اعتراف می‌کند که می‌تواند تحت تأثیر دیگری باشد مانسیت به رابطه هدایت با ریلکه چه باید بگوییم؛ اگرچه خود هدایت هیچ‌گاه متعرض این تأثیرپذیری نشده است. گفتیم ما دفترها را از هیچ‌گاه خودش می‌خوانیم و بوفکور را، ایضاً هر اثر دیگری را، این اشاره شاید ضروری باشد که عنوان نخست دفترها «دفترچه یادداشت‌های روزانه وجود دیگر من» بود، و نخست بار حتی با همین عنوان چاپ شد. این عنوان تأکیدی است بر رابطه ریلکه با راوی نویسنده. یادداشت‌ها: همان رابطه‌یی که می‌توان برای نقاش قلمدان بوفکور و هدایت قایل شد. اهمیت این مقایسه و قیمت آشکار خواهد شد که بدانیم نویسنده دفترها جوانی است بیست و هشت ساله و اهل قلم، و فوق العاده حساس، سودازده، منزوی و مضطرب که برای کار و مطالعه به پاریس رفته است. یادداشت‌های این جوان مملو از احساسات کنایی او درباره گذشته نویسنده، تنهایی، رنج و مرگ است؛ همان احساساتی که نقاش قلمدان نیز در چنبره آن‌ها سخت گرفتار است. می‌دانیم که هدایت نیز قبل از رفته به پاریس دو کتاب منتشر کرده بود و مقاله معرفی - کمایش شبیه به یک قطعه ادبی - درباره مرگ نوشته بود. اقدام به خودکشی نخست او - انداختن خودش در رود مارن پاریس - کمتر از دو سال پس از مرگ ریلکه اتفاق افتاد. (مرگ ریلکه، که اشعارش جذب شگفتی برای جوانان سرخورده اروپای بعد از جنگ داشت، تا مدت‌های طولانی در مطبوعات فرانسه مورد بحث بود).

نقاش قلمدان هدایت، مانند لاتوریس بریگم، مردی است جسمآ و روح‌آ بیمار، که خاطرات ایامش را برای «سایه خودش» می‌نویسد. (برای مقایسه بوفکور با اثر ریلکه و تأثیرپذیری هدایت از او خوانندگان می‌توانند به مقاله «هدایت و ریلکه» نوشته منوجهر مهندسی در کتاب «شناختنامه صادق‌هدایت» گردآورده شهرام بهارلو بیان و فتح‌الله اسماعیلی، نشر قطره، مراجعه کنند). اما تفاوت‌ها و امتیازهای کتاب هدایت و اثر ریلکه، نسبت به هم، طبیعاً به مراتب بیشتر است. شخصیت مخلوق ریلکه آدمی است که در احوال خودش جست‌وجو می‌کند، گونه‌یی روان‌کاوی شخصیت است و از «طرح» و «نقشه» (Plot) مشخص در آن چندان اثری نیست. در واقع ما با تأملات نویسنده رویه‌ه و هستیم، نه با داستانی از او. حال آن که بوفکور تصویرگذران نقاش قلمدان وازده‌یی است که قدرت

همچنان:

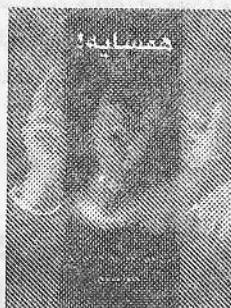
تانه‌نمی‌دانم

چه وقت

تانه‌نمی‌دانم چه وقت
شعر هیوا مسیح
ناشر: قصیده
چاپ دوم: ۱۳۸۰

در آسمان پرنده بیست
که می‌ماند در باد و باز
دور می‌شود در آن

چشم بیندی اگر
به نیت یک باغ
من پرنده را
از این همه خیابان بی درخت
می‌شانم بر شاخه‌یی
که در چشم‌های توست.

همسايه

چیزهایی افتش به یادم هی آید
هیوا مسیح
ناشر: قصیده
چاپ اول: ۱۳۸۰

همسايه، تازه از سفر آمده بودم.
ناگهانی رفته بودم و ناگهانی آمده
بودم و ناگهانی بود همسایه این شعر.
از خواب پریدم. چیزهایی دیده بودم،
اولین چیزی که دیدم پنجه و در رو
به مهتابی بود شب، پشت پرده تویی
و در سایه روشن کمرنگ نور نمی‌دانم
کجا گم شده بود.

رسوسه

رسوسه

رسوسه

شخصیت‌ها، قلت فصل‌ها و تمرکز
حوادث در پیرامون داستان مرکزی،
قدرت خاصی بدین کتاب بخشیده.
کتابی که بدون شک یکی از
شاهکارهای این داستان نویس
ایتالیابی به شمار می‌رود.
«رسوسه» برای اولین بار از ماه
سپتامبر ۱۹۱۹ به صورت پاورقی در
یک روزنامه ایتالیابی به‌چاپ رسید.
در سال ۱۹۲۰ یک ناشر معتبر
ایتالیابی آن را به صورت کتاب چاپ
و منتشر کرد و در سال ۱۹۲۸ (دو
سال پس از اهدای جایزه نوبل به
خانم دلداد) به زبان انگلیسی ترجمه
شد.

چهارمین کتاب سال شیدا

مجموعه مقالات موسیقی
گردآورندۀ محمد رضا لطفی
(ویژه اسلام و موسیقی)
چاپ اول: ۱۳۷۹

کتاب حاوی مقالاتی از نیکلای
تاپوکوف تحت عنوان آموزش موسیقی
در کشورهای شرق، راک شاریتر
درباره مسائل ناشی از به کارگیری
شیوه‌های آوانگاری برای موسیقی
سننتی، امنون شیلوا درباره موسیقی
در اسلام و دیدگاههای هگل درباره
موسیقی و...

مدت از آمیزش با پادشاه زاده شده
بودند، آشکار می‌ساخت و شاه را که در
این زار شب از اندیشه شوم بدگمانی به
زنان و کشتار همگانی آنان درمان قصه.
درمانی شده بود، دلبسته زن و فرزند
می‌کرد... افسانه‌های گوناگون هندی،
ایرانی، عربی، یونانی و مصری را در
افسانه‌های هزار و یک شب می‌توان
بازخاشت و...

روشنان سیه و اندیشه

فلسفه و زیباشناسی در ایران باستان

پژوهش: شیوا کاوایانی

ناشر: کتاب خورشید

بورخس با اسوالدو فراری است. بورخس
درباره این کتاب می‌گوید: من و اسوالدو
فاراری کوشیده‌ایم به واگان امکان
دهیم، و رای ما، یا شاید بدون آگاهی مان
و به هر حال به دور از قاطعیت جریان
یابند. فراری نیز درباره این گفت و گو
می‌نویسد: پرسش‌های مطرح شده غالباً
بدون تضمیم با هدف پیشین، به
دشوارترین مسائل زندگی کشیده
شده‌اند. دیدگاه‌های بورخس تازه‌ترین و
هیجان‌انگیزترین دیدگاه‌ها هستند.

برگزیده و شرح

هزار و یک شب

به کوشش ابراهیم اقلیدی

ناشر: فرزان روز

چاپ اول: ۱۳۸۰

«به دلیل از میان رفتن تقریباً تمامی
نوشته‌ها و منابع باستانی ایران پیش از
زرتشت، تنها بازخوانی گفتارهای خود
زرتشت و نیز مطالعه آیین‌های وادی
هند و نوشته‌های یونانی‌ها می‌توان به
این سرچشمه‌های ناب دست یافت.
پژوهش‌هایی که در این کتاب آمده، هم
نتیجه سنجش‌های تطبیقی فرهنگ‌ها
و آیین‌های جهانی است و هم دستاورده
مطالعه‌های موردنی در فرهنگ و
اندیشه ایرانی...»

این گوشش‌بی از مقدمه خانم شیوا
کاوایانی بر این کتاب است که در حوزه
«فلسفه و علوم اجتماعی» قرار می‌گیرد.

رسوسه

نوشته گرا تزییا دلداد

ترجمه بهمن فرزانه

ناشر: کتاب خورشید

چاپ اول: ۱۳۸۰

رمان وسوسه درامی است بسیار قوی
از عذاب و جدان‌ها و تناقضات درون
انسان‌ها که وقایع آن فقط در طی دو
روز، رخ می‌دهد. تعداد مختصر

از آثار افسانه‌یی ایران پیش از اسلام
کتابی به نام هزار افسانه یا به زبان پهلوی
هزار افسان است که قهرمان اصلی آن
زنی به نام شهرزاد، کمتر از دویست
افسانه را در گذار هزار شب برای
پادشاهی که به زنان بدگمان بود و هر
شب دوشیزه‌بی را به زنی می‌گرفت و
پگاهان می‌کشت، حکایت می‌کرد. او با
تدبیر نیمه کاره نهادن داستان، هر شب
از مرگ می‌رست و سرانجام در شب
هزارم داستان بدین گونه پایان می‌یافت
که شهرزاد فرزندانی را که در حین این

شاهنامه‌ی فردوسی

چاپ حاصل از شاهنامه فردوسی سیریا به چاپ مسکو (۱۹۶۳م) -

دارای ویژگی‌های تازه زیر است:

۱. شرح یکاک ایات، عبارات، استلاحات، تغییر کتابی و

استعاری و -

۲. گوشه‌ریز و ریشم‌شناسی بازان متن

۳. توضیحات لازم درباره شخصیت‌ها و ویدنهای اساطیری -

حصیص شاهنامه از متن‌روایات گوتاگون متون کهن -

۴. برگردان عربی شاهنامه ترجمه‌ناجف بنشاری اصفهانی (حدود

۲۱۶۰ق)

۵. انtron پرینت سخمه مورد مقایسه شاهنامه چاپ مسکو، با

نسخه‌های قبورتین (۱۶۰ق) و جاپ چوئنی مطلق (۱۳۶۸اش)

نیز مقابله شده است

۶. فهرست واژه‌های اولویت‌شده اش اوسنای، پارسی

باستان، پهلوی اشکانی و ساسانی و -

۷. فهرست واژه‌های غیر اولویت‌شده اش فرنگی

۸. برگردان اکشنی شاهنامه از جهان انتکشنون

رمان خال عالم آنلاین

مهری بهفر

E-mail:

Behfar-mehri@yahoo.com

اتصالات هیرمند

تهران - خیابان انقلاب، خیابان بیانی تازد، بین فروردین و

فخرورازی بلاک، تلفن: ۱۷۰-۷۶۱-۶۱۵۳-۶۸۸۷

تلفن و دورنگار: ۶۹۵۳۶۱۲

کلستان سام

